

VAN BOUWVAL NAAR PAREL

BESCHERMERSEXCURSIE NIEUW EHRENSTEIN

Op zaterdag 14 oktober organiseren wij aantal exclusieve rondleidingen voor Beschermers door Nieuw Ehrenstein. Verplicht aanmelden, tickets via www.limburgs-landschap.nl/kalender en VOL=VOL.

INTERVIEW

Middenin de Anstelvallei, een groene oase van rust in Parkstad, ligt de pas gerestaureerde hoeve Nieuw Ehrenstein. Vanuit alle windstreken zijn het landhuis en de omliggende stalcomplexen te zien. Een imposant beeld anno 2023, maar dat was de decennia daarvoor wel anders. In 2015 kreeg Het Limburgs Landschap de sleutel overhandigd door de vorige eigenaar, de Gemeente Kerkrade. Niet gek dat collega gebouwenbeheer René Gerats zich toen achter de oren krabde met de vraag, “waar zijn we aan begonnen?”. Nu is de restauratie klaar en is niet alleen hij, maar de gehele stichting vervuld met trots, “Het heeft wat grijze haren gekost, maar dat was het allemaal waard als je kijkt naar het prachtige eindresultaat.” Samen met René kijken we op de binnenplaats terug op acht jaar Nieuw Ehrenstein.

“Het project Nieuw Ehrenstein is een van de grootste erfgoedprojecten geweest in mijn 40 jaar bij de Stichting”, begint Gerats. “Dit komt mede door het feit dat de restauratie veel ingewikkelder en omvangrijker bleek dan vooraf ingecalculleerd werd.” Om te begrijpen hoe dit kan, duiken we een tiental jaar terug in de tijd. “De Gemeente Kerkrade belde me voor een project in de Anstelvallei. Ik wilde eerst de boot afhouden, want we hadden het druk genoeg, maar werd toch verleid om een keer te komen kijken. Tijdens dit bezoek werd ik meteen gegrepen door de charme van dit stukje Kerkrade. Het is een van de weinige stukken die nog het oude gebruik, de cultuurhistorie, natuur en landschap uitstralen.”

EEN LEVENDIGE ANSTELVALLEI

Na deze kennismaking raakte René in gesprek over het project: “Ik werd uitgenodigd op Nieuw Ehrenstein, dat er op dat moment vervallen bij lag. Het werd me al snel duidelijk dat de gemeente een

Hoeve Nieuw Ehrenstein. Foto Henk Heijligers.

V.l.n.r.: Nieuw Ehrenstein in de jaren vijftig van de vorige eeuw, rond 2015 en vandaag de dag. Foto's Luchtfoto Nederland, Maurice Nijsten en Christian Christoffel.

duidelijk plan had betreffende het complex en de omgeving. Ze wilden iets doen voor de mensen uit Kerkrade en omgeving. Zo wilden ze het gebied ontsluiten met wandelpaden en er moest natuur gerealiseerd worden. Ook wilde de gemeente graag dat er een functie zou komen voor het vervallen Nieuw Ehrenstein dat op dat moment antikraak bewoond werd. De invulling van Nieuw Ehrenstein was nog open, behalve de eis dat er een horeca in moest landen waar iedereen kon binnen wandelen."

NATUUR & ERFGOED

"In eerste instantie vroegen ze of wij hoeve Nieuw Ehrenstein en het erf wilden restaureren en aanpakken", vervolgt René. "De Anstelvallei kenmerkt zich echter ook door prachtige natuur, zoals de fraaie hellingbossen en het enige stuwwmeer van Nederland, de Cranenweyer. We kregen het voor elkaar om de gehele Anstelvallei onder handen te mogen nemen met als blikvanger Nieuw Ehrenstein.

Deze samenkomst van natuur en erfgoed maakte het project echt interessant voor ons. Des te meer omdat we er als organisatie graag willen zijn voor alle Limburgers, maar in deze hoek van de provincie nog afwezig waren. De Anstelvallei was een perfect project, waarmee we ons ook konden gaan inzetten voor de bewoners van Parkstad."

TOTAALRESTAURATIE

Na een periode van overleg, startte Het Limburgs Landschap in 2017 met de restauratie van Nieuw Ehrenstein. "Het initiële plan vanuit de gemeente was om een horeca-

gelegenheid te laten landen in het monumentale hoofdegebouw en de stallen gedeeltelijk af te breken", vervolgt Gerats. "Na wat wikken en wegen besloten we het gehele complex te restaureren en de horeca te laten landen in de vrijwel vervallen voormalige melkveestall. Hierdoor konden we deze vleugel met het functionele horecagebruik in het achterhoofd opnieuw opbouwen en dus rekening houden met de wensen van de horeca-ondernemer. Mede deze keuze zorgden ervoor dat de restauratie een stuk ingewikkelder werd dan vooraf gedacht. De gemeente had

De salon voor en na de nieuwe inrichting. Foto's Henk Heijlgers.

voor ogen om alleen te behouden wat nog overeind stond. Het bakhuis, nu de hoofdingang van de brasserie, zou bijvoorbeeld worden gesloopt. Wij wilden echter het totale complex restaureren, omdat je op deze manier ook de historische tijdsporen kon terugbrengen en het verhaal kan vertellen van het gehele ensemble”, aldus Gerats.

UITDAGING

“Het is een uitdaging om van een ruïne iets te maken”, vervolgt René. “Zoals altijd kom je in het beginstadium ook een aantal hindernissen tegen. Zo kwamen we er al vrij snel achter dat er geen goede bouwtekeningen van Nieuw Ehrenstein bestonden en ontdekten we tijdens het puinruimen ook een gewelfde kelder onder de oostvleugel. Omdat we op deze plek horeca bedacht hadden, moest de vloer ook aan een aantal eisen voldoen, bijvoorbeeld dat die 400 kg per vierkante meter moest kunnen dragen. Het probleem was dat niemand dit kon berekenen. Om dit te controleren hebben we vaten van een kubieke meter laten komen die we vulden met 400 liter water. Het gewelf hield het, waardoor we bewijs hadden dat de vloer voldoende sterk was. Behalve deze verrassing moest ook de fundering bijna in

zijn geheel vervangen worden in verband met mijnbouwschade. Dat gold ook voor het leidendak van het hoofdhuis dat uit asbesthoudende leien bestond. Behalve tegenvallers hadden we gelukkig ook enkele meevallers. Zo stonden enkele binnenmuren zo scheef dat die waarschijnlijk gestut moesten gaan worden met een kostbare constructie. De aannemer bedacht een ander plan. Door staalkabels aan de binnenkant van de muur te spannen en de muren en de mortel nat te maken, kon hij de muur elke dag een millimeter recht trekken tot hij weer stevig recht stond. Briljant toch?”, aldus Gerats.

KEUZES MAKEN

“Ook het hoofdhuis was, na jaren antikraak bewoond te zijn geweest, op”, merkt René al wijzend naar het gebouw op. “Ook op het oog simpele dingen als het aanleggen van roling, wifi en een gasaansluiting was op Nieuw Ehrenstein een klus van jewelste omdat het zo afgelegen ligt. Om al het monumentale in het hoofdhuis te behouden, moesten we flink aan de bak. Zo hebben we de vloer in de eetkamer plank voor plank eruit moeten halen, genummerd, gerestaureerd en op nummer weer teruggeplaatst. Een leuke en bijzondere vondst,

die de restauratie helaas wel weer kostbaarder maakte, was dat er nog veel oude lagen behang over elkaar geplakt zaten. We hebben daar interieuronderzoek op uit laten voeren, wat verrassende inzichten opleverde betreffende de oorspronkelijke inrichting. We hadden kunnen kiezen voor een simpel behangetje, maar kozen ervoor om geïnspireerd door de tijdsgeest van toen luxe behang in de sfeer van 1850 terug te laten komen in het hoofdhuis. Allemaal keuzes waar we geen seconde spijt van hebben gehad. Ook voor het exterieur van het hoofdhuis hadden we verschillende mogelijkheden”, vertelt René. “Zo is de villa ooit witgepleisterd geweest, zoals Paleis Soestdijk. Dit vergt echter flink wat onderhoud, omdat je de muren dan om de zoveel jaar moet verven. We vonden wel dat het luxe hoofdhuis onderscheidend moest zijn van de rest van de boerderij en ontdekten dat het ooit met rood voegsel gevoegd was. We hebben daarom de keuze gemaakt om dit terug te laten komen en zo een echt onderscheid te maken tussen de ‘rode’ villa en de ‘normale’ vleugels”.

DE KLOKKENTOREN

“Het hoofdhuis, maar ook de oostvleugel hebben een klokkentoren gehad”, aldus Gerats. “Deze waren

allebei in zijn geheel verdwenen. Op basis van foto's en bouwsporen onder de dakconstructie hebben we kunnen reconstrueren hoe de klokkentoren in het hoofdgebouw bevestigd was en het weer kunnen restaureren. De klokkentoren op de horecavleugel hebben we helaas niet meer kunnen herstellen. Wel hebben we een van de originele klokken geschonken gekregen door de familie Waelen. Deze staat nu tentoongesteld in de Brasserie."

DE DIRECTE OMGEVING

"Behalve de gebouwen hebben we ook de directe omgeving van het complex gerestaureerd", vervolgt René. "Zo heeft er voor het hoofdhuis een landschapspark gelegen met een poel die werd gevoed door bronnen. Die poel en de bronnen hebben we in samenwerking met Waterschap Limburg weer hersteld. Het luxe hoofdhuis met park op het zuiden was voor de rijke edelman, en de noordvleugel met boerderij en stallen was voor de arbeid. Om die reden stond op de binnenplaats ook een muur die de twee werelden van elkaar scheidde. We hebben ervoor gekozen om de muur niet terug te laten keren, maar de binnenplaats functioneel in te richten. Op deze manier is hij te gebruiken voor horeca en evenementen, maar

ook voor de vakantiewoningen. Behalve een landschapspark kende Nieuw Ehrenstein ook een prachtige nutstuin waar men groenten, fruit en kruiden verbouwde", vertelt Gerats. "We hebben daarom de tuinmuur in zijn geheel gerestaureerd zodat deze in de zomer de warmte vast kan houden en in de winter de noordoostelijke wind tegenhoudt. De ambitie is om deze moestuin met hoogstamfruitboomgaard weer helemaal te herstellen, zodat de brasserie gebruik kan maken van verse groenten en fruit voor dagelijks gebruik. De uitdaging is nu om een groep enthousiaste vrijwilligers te vinden die de tuin kan en wil onderhouden. Zeg nu zelf, er is toch geen mooiere plek om als Kerkradenaar te tuinieren dan in de moestuin van Nieuw Ehrenstein?"

HULP

Hoewel Het Limburgs Landschap dus een andere richting opging dan de gemeente in eerste instantie voor ogen had, waren ze vanaf dag één enthousiast, betrokken en behulpzaam om te helpen in het restauratieproces. René gaat verder: "Het was een wisselwerking; de gemeente had vertrouwen in Het Limburgs Landschap en Het Limburgs Landschap vertrouwen

in de gemeente. Het was de afgelopen jaren ook erg fijn om te merken dat als je ergens echt moeite in steekt, je ook altijd hulp krijgt. Niet alleen van de gemeente, maar ook van verschillende particulieren fondsen zoals Het Prins Bernhard Cultuur Fonds, Stichting Dioraphte en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed die de restauratie op de voet volgden. Zonder al die hulp hadden we nooit tot zo'n mooi resultaat kunnen komen", aldus René. "Het doet me daarom des te meer dat het complex nu al zo'n belangrijke rol speelt in de regio en dat het concept succesvol is aangeslagen. De lokale bevolking weet de plek goed te vinden en te waarderen en de locatie is inmiddels geliefd voor bruiloften en evenementen. Ook de vakantiewoning in het hoofdgebouw en de prachtige, recent opgeleverde vakantie-appartementen in de voormalige stallen met namen als 'De Remise', 'De Peëdsjtal' en 'De Kowsjtal' lopen als een trein. Dat is precies wat we voor ogen hadden en waar we het voor doen. Nieuw Ehrenstein is nu al niet meer weg te denken in de omgeving van Kerkrade en daar zijn we als Het Limburgs Landschap ongelooflijk trots op!"

TEKST: LOEK HENDRIKX

De voormalige stal is nu de brasserie geworden. Foto's Henk Heijligers en Chretien Ploumen.

